

41. Νεαρός ἰππέας (τζόκει), 240 - 200 π.Χ.
(Εθνικὸν Αρχ. Μουσείο).

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΛΑΣΤΙΚΗ (6)

Τύποι και εξέλιξη • Ελληνιστική εποχή (336-31 π.Χ.)

Η ελληνική τέχνη, μέσα στη μεγάλη πορεία της από τον 7ο αι. π.Χ. και πέρα, τείνει αδιάκοπα προς το νατουραλισμό και τον ρεαλισμό. Η γλυπτική της ελληνιστικής εποχής προσπαθεί να παραστήσει τον πραγματικό περίγυρο των ανθρώπων, των οπίσθων του εσωτερικού κόσμου θέλει να εκφράσει με ασυγκράτητη εκδήλωση συναίσθημα, ρεαλισμό και πάθος. Από τους διαδοκούς τρόπους που χρησιμοποιεί ο καλλιτέχνης για να πετύχει τον επιθυμητό ρεαλισμό είναι η απεικόνιση του πραγματικού χώρου με τις τρεις διαστάσεις και η τοποθέτηση των μορφών μέσα σε αυτόν. Η αναπαράσταση της ποικιλίας των επιπέδων στο ανθρώπινο σώμα, η κίνηση προς διάφορες αντιτιθέμενες κατευθύνσεις, η υφή και οι πτυχώσεις των ενδυμάτων, η έκφραση του ανθρώπινου χαρακτήρα και η απόδοση της διάθεσης με φυσιοκρατικό τρόπο γίνεται η φιλοδοξία των καλλιτεχνών. Επιπλέον, το ενδιαφέρον προς το ρεαλισμό και το νατουραλισμό δηλώνεται και από τα επιλεγόμενα θέματα: γήρας, παιδική ηλικία, δυσμορφία, θύμος, απόνυγμα, μέθη, φυλετικές διαφορές, προσωποποιήσεις αφηρημένων εννοιών (εικ. 41).

Η εποχή αυτή του έντονου ατομισμού οδηγεί στην ανάπτυξη των πορτρέτων με νατουραλιστικές απεικονίσεις μοναρχών, βασιλέων, πνευματικών προσωπικοτήτων (εικ. 42). Χαρακτηριστικές για την εποχή είναι ακόμα οι πολυπρόσωπες συνθέσεις, τα συμπλέγματα, που διηγούνται μια ιστορία και εκφράζουν τα συναισθήματα των πρωταγωνιστών της (εικ. 43). Κατά την ελληνιστική εποχή άνθισαν πολλές σχολές γλυπτικής. Η *Αλεξανδρινή* σχολή χαρακτηρίστηκε από τη γαλήνια έκφραση και το μαλακό δωδέμα του υλικού. Η *περγαμηνή* από έντονες κινήσεις και συστάσεις του σώματος. Εκείνη της *Κιρβής* Ελλάδας κρτάτη την παράδοση της και συμπληρώνει τα γλυπτά έργα με στοιχεία τοπίου. Οστόσο, τα χαρακτηριστικά της κάθε σχολής δεν έμειναν αυστηρά απομονωμένα. Οι καλλιτέχνες ταξίδευαν, κατασκευάζοντας έργα σε όλον τον ελληνικό κόσμο έτσι που οι επιδράσεις υπήρξαν έντονες και αμοιβαίες. Κατά την *πρώμη ελληνιστική περίοδο* (300-230 π.Χ.) επικρατούν δύο σχολές, η *σχολή του Πραξιτέλη* (αττική σχολή) και η *σχολή του Λυσίππου* (πελοποννησιακή σχολή). Οι σπουδαιότεροι μαθητές της σχολής αυτής υπήρξαν οι: Ευτυχίδης (εικ. 44), Χάρης (κατασκεύασε τον Κολοσσό της Ρόδου), Δοιδάλας (εικ. 45).

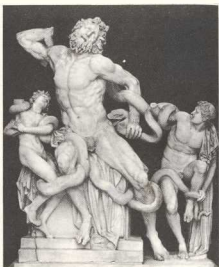
Βασική αρχή των γλυπτών αυτών ήταν η πυραμιδοειδής σύνθεση, η αίσθηση του βάθους και η επίλυση του προβλήματος της συστορέφης των μορφών στο χώρο. Κατά τη *μέση ελληνιστική περίοδο* (230 - 150 π.Χ.) δύο είναι τα στοιχεία που ξεχωρίζουν στην τεχνοτροπία της γλυπτικής, το στυλ «μπιρόκ» που αντιπροσωπεύεται από την τέχνη της Περγάμου και το στυλ «ροκόκο» που περιλαμβάνει έργα όπως αυτά του κύκλου της Αφροδίτης και του Διονύσου. Στην περγαμηνή πλαστική, που αντιπροσωπεύεται από τα γλυπτά της ζωφόρου στο Βωμό του Διός Σωτήρα στην Περγάμο (εικ. 46) και τα αναθήματα των Ατταλιδών (εικ. 47), συναντώνται όλα τα στοιχεία της ελληνικής τέχνης. Ο νατουραλισμός πηλά στον κλασικισμό, η εξιδανίκευση των μορφών πηλά στη ρεαλιστική απεικόνιση, η αντίθεση ανάμεσα στην κίνηση και τη στάση καθώς και η σφικτή οργανωμένη σύνθεση και η πρόκληση της στο χώρο. Τα έργα χαρακτηρίζονται από έντονη στροφή, από νευρώδες έκφραση υπέρτατης έντασης και αγωνίας. Τα ενδύματα με τις πολυπληθείς πτυχώσεις εκκράδουν την ψυχική κατάσταση των ατόμων. Τα έργα που αντιπροσωπεύουν το ελληνιστικό «ροκόκο» εντάσσονται θεματικά και τεχνοτροπικά στην προαιτέλεια παράδοση. Στην ίδια παράδοση ανήκει και ομάδα χαριτωμένων συμπλεγμάτων ή μεμονωμένων μορφών με ερωτικό περιεχόμενο (εικ. 48). Ο δρόμος που άνοιξε ο Πραξιτέλης, με την Κνιδία Αφροδίτη, οδήγησε στις ελληνιστικές γυναικείες μορφές με τους λεπτούς ώμους, τα μικρά στήθη και τους τσιουμένους γοφούς, τις οποίες χαρακτηρίζει σχεδόν προκλητική θηλυκότητα (εικ. 49).

Η χαλαρότητα εξάλλου και τα ακαθάρτητα χαρακτηριστικά του φύλου, στοιχεία που πρώτος εισήγαγε ο Πραξιτέλης, υιοθετούνται στις μορφές των Ερμαφροδιτών, οι οποίοι αποτελούν μέτρο για τη «μόδα» της εποχής, όσον αφορά την ανδρική και τη γυναικεία σωματική διάπλαση (εικ. 50).

Κατά την *ύστερη ελληνιστική εποχή* (150 - 31 π.Χ.) τα γλυπτά χαρακτηρίζονται από έντονες φυγόκεντρες ή κεντρομόλες τάσεις. Οι μορφές αναπτύσσονται τομήρη και στις τρεις διαστάσεις του χώρου. Πράγματι επικρατεί ακαθάρτικος κλασικισμός. Πρόκειται για πρωτότυπα έργα που ακολουθούν αναχρονιστικά τους κλασικούς κανόνες (εικ. 51), είτε για ελεύθερες μεταπλάσεις περιήμων προγενέστερων έργων, στα οποία προστίθενται τα χαρακτηριστικά στοιχεία της εποχής, είτε, τέλος, για πιστά αντίγραφα αρχαίων έργων. Τα κλασικά και ελληνιστικά έργα αντιγράφονταν σε ευρεία κλίμακα κατά τα ρωμαϊκά χρόνια. Η επίδραση που άσκησε η ελληνική τέχνη στη Ρώμη ήταν τόσο έντονη ώστε μέσα αυτής θα περάσει στον ευρωπαϊκό κόσμο των κατοπινών αιώνων.

Βιβλιογραφία

- X. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης*, 1928
ALSCHER, *Griechische Plastik*, I, 1954, III, 1956, IV, 1957, II, 1961
LULLIES und HIRMER, *Greek Sculpture*, 1957
G. RICHTER, *A Handbook of Greek Art*, London 1959
CARPENTER, *Greek Sculpture*, 1960
J. BOARDMANN, *Greek Art*, 1964
BEAZLEY and ASHMOLE, *Greek Sculpture and Painting*², 1966
M. ROBERTSON, *A Shorter History of Greek Art*, Cambridge University Press, 1981
J.J. POLLITT, *Art in the Hellenistic Age*, Cambridge University Press, 1986
Γ. ΚΟΚΚΟΡΟΥ-ΑΛΕΥΡΑ, *Μαθήματα Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης*, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Απρίλιος 1988
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ, τεύχος 19, «ΤΙ ΚΑΙ ΠΩΣ», Μάιος 1986
Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμοι: Β' (Αρχαίος Ελληνισμός), Γ' (Κλασικός Ελληνισμός), Ε' (Ελληνιστικοί Χρόνοι)

42. Δημοσθένης, πιθανώς έργο του Πολύευκτου, περί το 280 π.Χ. (ρωμαϊκό αντίγραφο, Αρχ. Μουσ. Κοπεγχάγης).
 43. Ο Λαοκόων και οι γιοι του, 175 - 150 π.Χ. (Μουσ. Βατικανού).
 44. Η Ύψις της Αντιόχειας, έργο του Ευτυχιδή μετά το 300 π.Χ. (ρωμαϊκό αντίγραφο, Μουσ. Βατικανού).
 45. Αφροδίτη, έργο του Διοδόλου, περί το 250 - 240 π.Χ. (ρωμαϊκό αντίγραφο, Μουσ. των Θερμών).

46. Λεπταμέρεια από τη ζωφόρο του Βωμώ της Περγάμου.

47. Γαλάτεια που αυτοκτονεί αφού σκότωσε τη γυναίκα του, γύρω στα 240 - 200 π.Χ. (ρωμαϊκό αντίγραφο, Μουσ. των Θερμών).
 48. Έρως και Ψυχή, γύρω στον 2ο - 1ο αιώνα π.Χ. (ρωμαϊκό αντίγραφο, Μουσ. του Καπιτωλίου).
 49. Αφροδίτη της Μήλου, γύρω στο 200 π.Χ. (Μουσείο του Λούβρου).
 50. Ερμαφρόδιτος, Περγάμος (Αρχ. Μουσ. Κωνσταντινούπολης).

Κείμενα: Σταυρούλα Δ. Ασημακοπούλου
 Αρχαιολόγος

Επιμέλεια: Δ. Αμυρίδης

51. Αθηνά, πιθανώς έργο του Ευθύουλιδη γύρω στο 150 - 100 π.Χ. (Εθν. Αρχ. Μουσείο).

